

Det revolutionära språket

En studie om hur normkritiskt språk potentiellt förändrar världen och ger diskursivt utrymme genom subversiva performativa handlingar

Av: Amanda Mållberg

Handledare: Anna Bark Persson
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp
Genusvetenskap | Vårterminen 2020

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

In Sweden, the language of norm critique has gained increasing influence over the past ten years in connection with queer theoretical thinking and norm critical pedagogy becoming part of gender equality work and equality work in the (pre)school system. In this essay I examine, through interviews, how people who use norm-critical language view the normativity in the Swedish language with the main purpose of seeing if it works and how it is achieved. The essay also examines how norm-critical language users try to change the language to become more inclusive and how all this can be understood from the perspective of Butler's performativity theory and ideas about power and normativity. The results of the survey show that norm-critical language works and contributes to the goal; a world where everyone gets a place and recognition in both language and physical space. We can see how children become subjects and are included in norm-critical language and how the binary perception of gender is set in motion, which leads to greater scope for action and inclusion. Furthermore, it is stated that there is a danger in the goal's new normativity which leads to the conclusion that norm-critical language is and has to be a constant process and under constant reflection. As it is a small study and a large topic, I urge further research on norm-critical language.

Keywords: performativity, norm critical language, activism, Butler, queer theory, heteronormativity, barnslig queerteori

Innehållsförteckning

Abstract	1
1. INLEDNING	3
1.1 Introduktion och problemformulering	3
1.2 Bakgrund	4
1.2.1 Feministisk kritik	4
1.2.2 Vad är språk?	5
1.3 Syfte och forskningsfrågor	5
1.4 Disposition	5
2. TIDIGARE FORSKNING	6
3. TEORI	9
3.1 Queerteoretiska begrepp	9
3.2 Barnlig queerteori	10
4. METOD OCH MATERIAL	11
4.1 Metodval	11
4.1.1 Semistrukturerade intervjuer	11
4.1.2 Reflexivitet	12
4.2 Urval och intervjuporträtt	13
4.3 Analysmodell	14
5. RESULTAT OCH ANALYS	15
5.1 Barnen	18
5.2 När de normkritiska orden normaliseras	21
5.3 Ja det funkar: En revolution	25
6. SLUTORD	29
7. TACK	31
8. REFERENSER	32
9. BILAGOR	33
9.1 Mall intervjuer	33
9.2 Policydokument	35
9.2.1 GDPR	35
9.2.2 Samtyckesblankett	37

1. INLEDNING

1.1 Introduktion och problemformulering

Språk är makt, och språkets makt kan ligga såväl i vem den tilltalar och vem den vänder sig bortifrån, makten kan ligga i att ha en bred vokabulär eller ett akademiskt språk men det kan också ligga i ordet självt. Att språk är makt, att det inkluderar och exkluderar betyder att det diskriminerar, osynliggör och håller upp ett normativt system och samhälle som vi lever i. Som en av mina intervjupersoner, Nasim Aghili, sade så gör vi verklighet genom språket och ”om vi ska kunna börja föreställa oss nånting annat måste vi också möjliggöra det i språket,” för språket överensstämmer inte alltid med verkligheten. Det ger inte livsutrymme till alla och behandlar inte alla lika. Men vem har makten över språket? På Språkrådets¹ hemsida går att läsa ”Vem är det som bestämmer över orden och språket? Jo, det är du!” (Iofs: 2019). Vidare skriver de om hur många ur allmänheten tror att det är de ord som kommer med i Svenska Akademiens ordlista, SAOL, som är de accepterade orden att använda, eller att det skulle vara något samhällsorgan som har makten över vårt språk. Detta är dock inte sant, skriver de, utan makten ligger i allas våras händer att ändra språket eller komma på nya ord. Det är de som talar språket som styr SAOL, inte SAOL som styr språket.

Aktivister och feminister försöker ständigt påverka språket, 2015 kom pronomenet *hen* med i Svenska Akademiens ordlista, SAOL, efter år av kamp från feministiskt och språkaktivistiskt håll. Under sin tid som chefredaktör för kulturtidskriften ”Femkul” och jobbet med konstgruppen Ful som båda jobbade aktivt för att få in *hen* i språket och erkännande från SAOL så fick Nasim Aghili och hens kollegor möta mycket motstånd från andra kulturarbetare och journalister under de första åren. Hen berättar bland annat om hur andra feminister skrev artiklar som ”Hen ett dumfeministiskt fjäderfä” (Magnusson, 2010) och hur de under flera år skickade in till Svenska Akademiens ordlista och bad dem ta med *hen* och fick svar som ”Kära Ful, *hen* kommer aldrig nånsin, nånsin, nånsin, komma med i Svenska Akademiens ordlista för att det är alldeles för få som använder det.” Att ändra på språk och de normer språket ger uttryck för kan väcka debatt och starka känslor i både allmän och feministisk debatt vilket blir tydligt i Nasim Aghilis erfarenheter. Detta vittnar till en

¹ Språkrådet är en avdelning för språkvård under Isof, institutet för språk och folkminnen, som är en svensk myndighet. ”Språkrådet ansvarar för språkvården i Sverige och är Sveriges officiella organ för språkvård och språkpolitik” (Isof, 2019). De kommer även ut med en lista med nya ord varje år (ibid).

lång feministisk och aktivistisk tradition av ifrågasättande om språkets makt och normalitet i form av feministisk språkaktivism (Wojahn 2015) eller feministisk diskursivt arbete (Milles 2019).

Det har nu gått fem år sedan 2015 och min nyfikenhet på vad som händer med språket och aktivismen och jag frågar mig vad de som använder ett normkritiskt språk idag har för tankar och strategier? Anser de att normkritiskt språk fungerar? Att undersöka vad som händer inom den feministiska språkaktivismen anser jag vara ett viktigt ämne för genusvetenskapen, vi måste hela tiden orientera oss i vår verklighet och se vad som pågår och hur olika kamper fortsätter och utvecklas. I mycket av den tidigare forskningen på feministisk språkaktivism ligger fokus snarare på ord som *hen* och *en* än de personer som står bakom denna förändring. Forskning som är nog så intressant men jag vill i denna uppsats gå ett steg längre med fokus på *görandet* i denna kamp. Utifrån ett queerteoretiskt perspektiv vill jag förstå aktivismen som ligger bakom detta *görande* och reformerande av det normativa svenska språket genom Butlers tankar om *performativitet* och *heteronormativitet*.

1.2 Bakgrund

1.2.1 Feministisk kritik

Johansson ger i sin artikel (2018: 71) en introducerande tillbakablick på feminismens kritik genom åren och visar hur kritik har varit en del av feminismen alltsedan tiden för den franska revolutionen på 1700-talet då de kvinnliga rösträttaktivisterna ansåg att de reformer som efterföljde franska revolution inte inkluderade dem. ”Det handlade om en kritik med politisk förändring som mål”, skriver Johansson. Allt sedan dessa dagar är kritik en del av feminismen och den har diskuterats flitigt av teoretiker som bland annat Talal Asad, Judith Butler och Saba Mahmood, där kritik också riktas mot bland annat radikalfeminismen för att inte vara tillräckligt inkluderande (ibid: 71–72). Denna ”kritik med politisk förändring som mål” som Johansson skriver tar oss till det normkritiska språkets kamp som behandlas i denna uppsats. Milles (2019: 7–8) skriver vad hon kallar feministiskt diskursivt arbete, där det normkritiska språket tar allt större plats. En feministisk kamp med intersektionella tankar som försöker förändra normer som exkluderar och diskriminerar och som vill ge handlingsutrymme. Även Wojahn (2015: 24) beskriver detta men kallar det istället för språkaktivism. Ett ord som Wojahn menar står för att göra aktivt motstånd mot diskriminerande strukturer genom att använda och förändra språket. En handling som alltid är politiskt grundad och vars tanke är att eliminera diskriminerande strukturer.

1.2.2 Vad är språk?

I uppsatsen diskuteras språk ur flera aspekter och förstås dels utifrån Butlers tankar om språk och kropp (2007: 46–47, 175–176) och dels utifrån hur intervjupersonerna själva förstår sig på språk. Språket blir därmed mer än det vi talar och inbegriper även hur vi talar, till vem vi talar, vilket tonläge vi har, vem som talar och inte talar, men också hur vi rör oss, kroppsspråk, uttryck, *appearance*, energier, bilder, reklam, kroppsliga och språkliga handlingar, skrivspråk, teckenspråk och så vidare. Även Wojahn (2015: 27) förhåller sig till språk på liknande sätt i sin avhandling. Språk blir därmed både språket i sig men också, hur vi läses in eller läser in andra personer och meddelanden runtomkring oss, vilka kan vara både kroppsligt och språkligt bundna.

1.3 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna uppsats är att med intervju som metod utforska hur olika personer som använder ett normkritiskt språk ser på så kallat normativit språkbruk i det svenska språket med huvudsyftet att se om det fungerar och hur det i så fall uppnås. Vidare vill jag undersöka hur de försöker ändra språket till att bli mer inkluderande och hur allt detta kan förstås med utgångspunkt i Butlers performativitetsteori och tankar om makt och normativitet. Mina forskningsfrågor blir därmed:

- Varför vill personer som använder ett normkritiskt språk förändra språket?
- Vad har de för strategier för att uppnå förändring och hur resonerar de kring dessa?
- Hur kan förändringar i det normativa språket förstås?

1.4 Disposition

Fram till nu har jag redogjort för uppsatsens syfte och frågeställning samt gett en bakgrund till studiens ämne. I de kommande delarna kommer jag gå igenom tidigare forskning på temat normkritiskt språk och normkritisk pedagogik samt förklara min teoretiska utgångspunkt; queerteori, och begreppen heteronormativitet och performativitet. I analysdelen kommer jag presentera mina resultat. I den inledande del av analysen presenteras likheter jag sett med tidigare forskning och i analysens tre delar; *Barnen*, *När de normkritiska orden blir normativa*, och *Ja det funkar: en revolution*, lägger jag fokus på de upptäckter jag gjort som jag upplever nya inom forskningen. Uppsatsen avslutas med ett slutord och tack, följt av referenslista och bilagor.

2. TIDIGARE FORSKNING

I tidigare forskning om normkritiskt språk kan en se tre inriktningar; den genusvetenskapliga, den språkvetenskapliga och den pedagogiska. I denna del kommer jag först gå igenom den forskning som gjorts från språkvetenskapligt och genusvetenskapligt håll för att sedan gå in på den pedagogiska forskningens bidrag.

Från den språkvetenskapliga forskningen är det två namn som sticker ut och som ofta refereras till, den ena är Milles (2019) som har skrivit flertalet artiklar om normkritiskt språk där fokus främst ligger på ord som *hen*, *en* och den svenska språkutvecklingen. Den andra är Wojahns (2015) tvärvetenskapliga avhandling som ligger mellan språkvetenskapen och genusvetenskapen och handlar om språkaktivism. Även om både Milles och Wojahn behandlar språkaktivism på olika sätt, feministiskt diskursivt arbete (Milles 2019) kontra språkaktivism (Wojahn 2015), så utgår de till allra största del utifrån kön och därmed vad en skulle kunna kalla genusneutralt språk. Att det är så är i sig inte konstigt då den största debatten utåt sett handlat om ord som *hen* och *en*. Även inom den genusvetenskapliga forskningen går det att se denna trend och jag anser därför att det finns en lucka i forskningen som behandlar andra delar och normer även om detta är en viktig del. Jag hoppas att med denna uppsats ge en lite bredare syn på vad normkritiskt språk också kan handla om.

I sin artikel ”Vi kan inte kalla oss feminister om vi inte tänker på hur vi pratar” lägger Milles (2019) fokus på aktivisterna bakom det normkritiska språket och deras tankar om hur det svenska språket kan bli mer genusneutralt genom användandet av ordet *en* i stället för man. I syfte och frågeställning liknar Milles artikel på många sätt min uppsats (Milles 2019: 15) men där Milles endast har fokus på *en* har jag istället fokus på ett normkritiskt språk i stort och vad detta betyder för intervjupersonerna. Ett val jag gjort då jag tänker att detta kommer att ge en bredare bild på vad normkritiskt språk är, hur det används och vad det vill förändra. Att använda mig av Milles (2019) blir ändå intressant då syften och frågeställningar är mer eller mindre. Milles resultat och citat från sina intervjupersoner liknar många gånger mina och det blir tydligt att det som Milles undersöker i ett enda ord är en del av något mycket större. Även om Milles vill lägga fokus på orden så finns det många andra likheter som kommer fram i hennes studie som uppkommer även i mitt material och blir till hjälp i analysen.

Wojahn (2015) behandlar i sin avhandling om språkaktivism hur språkaktivismen sett ut i Sverige från 1960-talet fram till idag och hur språket har förändrats med denna. För denna uppsats

blir Wojahns avhandling intressant då han delvis använder sig av Butlers tankar om en tvåkönsnorm och performativitet kopplat till språk och kropp vilket är samma verktyg som används i min analys (ibid: 18–19), samt hur han visar på hur bristen på ord i det svenska språket skapar ett behov av att skapa nya ord som inkluderar och förändrar hur vi ser på varandra men också för att sätta ord på oss själva när orden inte existerar (ibid: 9–10). De språkförändringar Wojahn analyserar och ämnar undersöka i sin frågeställning utgår alla från ”könspolitiska intentioner” (ibid: 10, 12) och därmed en aktivistisk kamp om orden och könsnormativiteten i dessa, liksom Milles (2019). Likheterna hos Wojahns språkaktivister och mina intervjupersoner och hur de tänker kring språk och hur viktigt de anser språkförändring vara kopplat till normer blir därför intressant. Dock skriver Wojahn om att använda “icke-könande yrkesbenämningar” (ibid: 97) men kommer fram till att detta inte är något som diskuteras bland aktivister utan snarare inom yrkesgrupperna. Detta står tvärtemot det jag själv ser i mina intervjuer, speciellt när jag lyssnar till personer som använder normkritiskt språk tillsammans med barn.

Genusvetenskapsforskaren Johansson (2018) undersöker hur hennes intervjupersoner som självidentifierade feminister tänker om kritik, normer och normkritiskt språk utifrån teorier om nyliberal subjektivering och nyliberaliseringens avpolitiserande effekter. Genom sin analys kommer hon fram till att den kritik och självkritik som hennes intervjupersoner berättar kan anses vara både del av en mer nyliberal feminism med det egna subjektet i fokus snarare än en kollektiv kamp men samtidigt även vara en motpol till densamma genom att fungera som en politisk kraft som för politiken framåt genom sin kritik (ibid: 18). Även om jag kan se de kopplingar som Johansson gör i sin analys utifrån dessa nyliberala perspektiv så skulle jag inte gå så långt att jag håller med henne i vad hon skriver och hennes ingång i artikeln blir i sig inte intressant för min studie så finns det andra saker som jag finner intressanta. För det första känns det viktigt att visa på forskning som kommer med lite andra infallsvinklar till normkritiskt språk som inte är helt affirmativa och för det andra så blir den intressant då även Johanssons intervjupersoner har tankar och likheter med både mina intervjupersoner men även med den andra tidigare forskning jag nämnt (Milles 2019; Wojahn 2015). De tankar som Johanssons intervjupersoner yttrar och som påminner om delar från mitt eget material är bland annat hur de använder sig av (själv)kritik och reflektion (2018: 78–81), vikten av att reflektera och testa tillsammans (ibid: 85) och även att få misslyckas (ibid: 86).

Fokuset på reflektion är något som återkommer även inom den pedagogiska forskningen om normkritik, normkritiskt språk och normkritisk pedagogik. Den normkritiska forskningen på senare år har stark koppling till normkritisk pedagogik som har fått allt större spridning framförallt i utbildningssyfte och i kontakt med barn såsom inom förskola och skola i Sverige. Det blir därför relevant att använda mig av forskning om normkritisk pedagogik när jag vill förstå mig på mina intervjupersoners tankegångar.

I antologin *Normkritisk pedagogik – perspektiv, utmaningar och möjligheter* (Björkman och Bromseth 2019) behandlar exempelvis Bromseth (2019: 41–72) hur intersektionella perspektiv blir viktiga när en ska förstå sig på hur normer skapar oss och poserar makt genom att få in perspektiv som inte enbart gäller genus utan även rasifiering, vithet, klass, religion och så vidare (ibid: 52–54). Ett annat viktigt begrepp som mina intervjupersoner återkommer ofta till är reflektion, ett begrepp som även Bromseth behandlar som reflexivitet (ibid: 56). Även Björkman skriver om reflektion och självreflektion (2019: 130–131) och om att det aldrig går att uppnå ett ”upplyst tillstånd” (ibid: 134) tankegångar som även uppkommer under mina intervjuer.

Qvarsebo (2019) är en av de som gett sig på att granska normkritiken i dess form som normkritisk pedagogik då han menar att det hittills finns få kritiska studier av det han kallar programmen av normkritik som utövas vid främst förskolor och skolor och andra institutioners jämställdhetsarbete i Sverige. Det Qvarsebo bland annat kommer fram till är att den normkritiska ambitionen att bredda eller utmana normer utan att samtidigt etablera nya inte endast är ”mycket problematisk” utan han anser denna ambition vara en ”omöjlighet”. Detta då han menar att varje pedagogiskt initiativ för att arbeta mot förtryck och normer alltid kommer att ge upphov till nya normer och tankar om vad som anses vara bra eller dåligt, vilket kommer leda till nya former av inkludering och uteslutning (ibid: 12). Qvarsebo skriver även att självreflektion kan ses som en dygd inom normkritiken men att den normkritiska diskursen i sig själv inte är reflexiv över sina egna värden och preferenser. Avslutningsvis ställer han sig frågan om denna strävan efter en ny form av moral, som han kallar det, genom självreflektion och medvetenhet av sociala normer, beteenden och attityder verkligen kommer uppnå det den strävar efter (ibid: 13).

Hur Qvarsebo ser på läget skiljer sig mot övrig forskning jag använder mig av och den kommer inte heller användas i uppsatsens analys men den blir en intressant kontrast av tankar till hur diskussionen i analysen går kring reflektion och när de normkritiska orden normaliseras.

3. TEORI

Då det normkritiska språket precis som queerteorin och queeraktivismen handlar om aktiva val att kritisera normbäraren och normbärande system i stället för den som står utanför normen och strävar efter att se bortom uppdelningar (Ambjörnsson 2016: 16; Björkman och Bromseth 2019: 23) så blir det denna teori jag under studien kommer luta mig tillbaka på. Ambjörnsson menar att queeraktivism och teori blir till ett verktyg för att ifrågasätta de normer som samhälle och allmänhet tar förgivet (ibid) och står därmed även i nära relation till teorier om intersektionalitet då queer kritiskt vill synliggöra hierarkier, normer och maktordningar (ibid: 177).

3.1 Queerteoretiska begrepp

Heteronormativitet, och performativitet kan ses som två av de mest använda begreppen och verktygen inom queerteorin och de används väl av teoretiker och forskare inom ämnet. Flertalet teoretiker har tankar om begreppen men den teoretiker som kanske är mest känd för teoretiseringen av dessa begrepp inom genusvetenskapen är Judith Butler, vilken citeras till flitigt även i den tidigare presenterade forskningen. Heteronormativitet och performativitet blir grundläggande i analysen i denna uppsats. Detta då heteronormativiteten i språket och hur intervjupersonerna anser det vara viktigt att bekämpa denna kommer undersökas. Medan performativitet blir intressant i hur språk till slut ”godkänns” som allmängiltiga och blir norm efter en tids repeterande och upprepande. Samt i hur intervjupersonerna själva tänker att språk och normer påverkar, kan förskjutas och göras om genom förhandlingar med sina ord och/eller kroppar. Nedan kommer jag redovisa hur dessa två begrepp kan förstås genom Ambjörnssons (2016: 47) och Rosenbergs (2011: 70) tolkningar av Butler, men främst genom hur jag själv läser Butler.

Ambjörnsson (2016: 47) förklarar enkelt heteronormativitet som ett verktyg och begrepp inom queerteorin till för att undersöka hur heterosexualiteten som norm påverkar oss och hur den upprätthålls genom relationer, institutioner, interaktioner, strukturer och lagar.

Butler förklarar hur kroppar och genus blir begripliga kontra obegripliga beroende på sin kulturella kontext och de normer som råder. Utifrån idéer om två stabila kön som är varandras motsatser i form av ”man” och ”maskulint” eller ”kvinna” och ”feminint” förstås genus som binärt och tillsammans med heterosexualiteten som det enda och ”naturliga”. De genusediteter och/eller sexualiteter som inte motsvarar dessa i kroppar eller handlingar blir obegripliga (Butler 2007: 68–69). Det är detta binära och heteronormativa ramverk som Butler kallar den

heterosexuella matrisen och som hon menar reproduceras om och om igen genom upprepade handlingar och göranden (ibid: 85). Då konstruerandet av genus därmed ses som performativt och kulturellt skapat innebär detta också att enda möjligheten till förändring ligger i dessa upprepningar, genom att repetera eller kopiera normen eller det ”naturliga” går det att göra förskjutningar och skapa nya förståelser menar Butler och det blir då tydligt att allt bara är ett kopierande och upprätthållande av en illusion eller idé om något ”naturligt” ursprungligt som egentligen inte *är utan görs* (ibid: 85–86).

Rosenberg (2011: 70) beskriver utifrån Butlers performativitet kort och gott som att göra snarare än att vara, med detta menar hon att vi blir det kön vi har när vi repetitivt *gör* kön och blir könade. Butler själv förklarar performativitet som mer än en enstaka handling, i stället måste det förstås som ett görande och en ritual som upprepas gång på gång och därmed naturaliseras genom våra kroppar och kulturella uppfattningar (2007: 28).

Det blir för denna uppsats viktigt att poängtera att Butlers performativitetsteori grundar sig i både kroppsliga och språkliga handlingar (ibid: 38). Hon menar att de är tätt sammanbundna och alltid står i relation till varandra och till de maktstrukturer som uppehåller normer och kroppar och samtidigt begränsar andra. Butler skriver att genom att säga att vissa kroppar avviker från det ”normala” så blir dessa kroppar och våldet mot dessa kroppar oförståeligt (Butler 2006: 216) och därför behöver språket utvidgas då det är genom språk och begrepp som vi förstår vår verklighet (ibid: 217). Språket blir därmed ett viktigt verktyg för att motverka våld och förtryck mot kroppar som lever i marginalen (ibid: 217).

3.2 Barnslig queerteori

I sin artikel ”Framtidsfantasier – Kampen om barnets bästa” utvecklar Sotevik (2019) med hjälp av queerteori och barndomssociologi vad hon kallar ”barnslig queerteori” inspirerad av genusvetaren Stocktons begrepp ”*not-yet-straight*” och sociologens Lees begrepp ”*human becomings*” (ibid: 52) vilka visar på hur barn redan tidigt anses vandra i heteronormens fotspår i hur de ska vara och vem de ska älska och hur de blir performativa varelser genom sina göranden och upprepningar. Sotevik (ibid: 51) menar att tidigare forskning visar tydligt hur barn blir del av reproducerandet av normer men hur de också blir del av det förändringsarbete som förs i förskolor i form av ett mer normkritiskt tänkande. Soteviks undersökande och teoretiserande blir för denna uppsats intressant då Sotevik genom ett kritiskt förhållningssätt diskuterar hur normer om ålder

och sexualitet samspelar i relation till hur vi ser på barn och barndom, hur barn kan vara del av ”framtidfantasier” och barns möjlighet till att vara (queera) performativa subjekt.

4. METOD OCH MATERIAL

4.1 Metodval

För att samla in material har jag valt att använda mig av semistrukturerade intervjuer som metod. Att använda mig av intervjuer anser jag vara det bästa sättet för mitt syfte och frågeställning då jag vill ta reda på språkaktivisters faktiska erfarenheter och tankar. Att använda sig av intervju som metod har en lång feministisk tradition och kännetecknas enligt De Vault och Gross (2007: 173) just av att samla ihop intervjudeltagarnas berättelser och lära av deras perspektiv och ge dem en röst i olika offentliga diskurser som exempelvis inom akademien.

4.1.1 Semistrukturerade intervjuer

Jag har valt att göra semistrukturerade djupintervjuer då jag vill ge samtalet plats under intervjun och där det finns plats för reflektioner och följdfrågor men där jag ändå kan se att jag tydligt kan få svar på mina frågor och på så sätt föra samtalet framåt. Hesse-Biber (2007: 115–116) beskriver hur en i den semistrukturerade intervjun kan använda sig av en intervjuguide med färdiga frågor som en redan innan intervjun vet att en vill ha svar på. Det handlar inte om att bocka av frågorna en och en utan snarare om att ha en agenda, någon sorts kontroll över intervjun och låta samtalet vara öppet för spontanitet hos både intervjuare och informant. Samt att en som intervjuare har möjligheten att ställa nya frågor. Det handlar helt enkelt om att försöka låta samtalet flyta på och att göra sitt bästa för att sticka in frågorna där de passar in eller för att öppna upp konversationen ytterligare.

Vidare beskriver Hesse-Biber (ibid: 118) hur djupintervju fokuserar till att ta reda på informantens levda upplevelse och hur detta är en problemorienterad metod som är lämplig när forskaren vill utforska ett visst ämne och få fokuserad information i en specifik fråga. I arbetet under djupintervju handlar det om att lyssna på vad informanten har att säga och där forskaren genom att ställa följdfrågor, nicka och så vidare få informanten att berätta mer vilket kan leda till en större förståelse och mer information (ibid: 126). Semistrukturerad djupintervju blir på dessa sätt det perfekta metodverkyget när jag går in i intervjuerna.

4.1.2 Reflexivitet

Hesse-Biber (2007: 129) skriver om vikten av reflexivitet i förhållande till forskaren själv och sina intervjudeltagare. Hen skriver om hur reflexivitet är grunden i feministisk forskning och att reflektionen börjar med en förståelse av ens egna värderingar och attityder i förhållande till forskningsprocessen och där forskaren förstår hur sin sociala bakgrund och antaganden kan ingripa i forskningen. Forskaren och intervjudeltagaren är båda en produkt av samhällets sociala strukturer och institutioner. Hen menar att våra övertygelser, bakgrunder och känslor är en del av processen för kunskapsuppbyggnad.

En svårighet i studien är att jag ser mig som en *insider* i ämnet och så tydligt vet var jag själv står i frågor om ett normkritiskt språk vilket säkert kan påverka mitt arbete och hur jag skriver. Att vara extra noga med att inte skriva ut sanningar utan att ha belägg i forskning och/eller teori blir därför extra viktigt. Gällande att vara en insider skriver Hesse-Biber (ibid: 140) om hur forskaren som *insider* kan få tillgång till att göra intervjuer med personer denne annars inte skulle kunna komma i kontakt med och att det kan vara till en fördel att vara en insider när det kommer till att förstå intervjudeltagarens känslor och erfarenheter. Hen (ibid: 143) skriver även att det är viktigt för forskaren att se hur statusen som insider är flytande och kan ändras under intervjun, forskarens roll eller status kan delas med respondenten i vissa frågor samtidigt som det kan finnas skillnader i andra. Reflexivitet blir därmed ett viktigt verktyg som gör det möjligt för forskaren att vara medveten om sociala positioner och att vara medveten om dessa skillnader kan ge nya insikter i arbetet menar Hesse-Bieber.

En annan fråga att reflektera kring är det faktum att mina intervjudeltagare är bekanta eller bekantas bekanta. Thomsson (2010: 126–134) diskuterar om att intervjua en person en redan har en bild av eller känner kontra att intervjua en helt okänd och avslutar diskussionen med att konstatera att alla intervjuer är användbara. Det som blir viktigt är att vara medveten om att intervjuerna kan bli olika beroende på relationen till intervjudeltagaren och att reflektera kring detta. Under arbetets gång har jag därför före och efter intervjun, samt under transkribering, reflekterat kring min relation till varje person, vilken relation jag har till personen och denne till mig, hur intervjun kändes, på vilket sätt de talade och hur vi interagerade med varandra. Det jag kunde se var positiva delar, det var öppna och fina intervjuer och samtalen flöt på bra. Ibland märktes att vi delade bakgrund och att intervjupersonen antog att jag skulle hålla med eller veta vad hen, den, hon pratade om. En nackdel i detta kunde jag se under transkriberingen då jag ibland

kunde se hur följdfrågor inte gjorts men det hade varit intressant om de vidareutvecklar sina tankegångar och inte tänkt att jag redan vet vad de tänker. Något som kan hända ändå men som jag tar med mig som en lärdom till kommande arbeten.

En tredje svårighet var det rådande läget med Covid-19. På grund av dessa omständigheter fick jag samråda med intervjudeltagarna om vart intervjuerna skulle ta plats vilket resulterade i att fyra intervjuer gjordes genom videosamtal över Zoom och två intervjuer gjordes fysiskt. Av de två intervjuer som gjordes fysiskt var en utomhus och en inomhus, med respekt för de rekommendationer som fanns från Folkhälsomyndigheten (2020) som att vara utan symtom, hålla avstånd, tvätta händer etcetera. Att hålla samtalen över zoom gick över förväntan då samtliga av intervjudeltagarna samt jag själv redan var vana vid detta sätt att interagera och jag ser inte detta som att det hade någon större påverkan på intervjuernas resultat.

4.2 Urval och intervjuporträtt

Då jag specifikt är intresserad av personer som använder normkritiskt språk har jag gjort ett målstyrt urval där jag tagit kontakt med personer som jag vet använder sig av normkritiskt språk på olika sätt. Valet av sex intervjudeltagare grundar sig främst i tidsaspekten för uppsatsen och jag väljer då att istället för att göra ett större antal ytliga intervjuer gör några få djupintervjuer vilket jag anser ha ett större värde för uppsatsens analys. På detta sätt kommer jag även ha tid för analys och reflektion under uppsatsens gång, vilket är minst lika viktigt, om detta skriver Thomsson (2010: 56) som skriver just om vikten att ha tid för uppsatsens alla moment och menar att även ett lite mindre antal intervjuer kan bidra till kunskap.

De sex personer jag intervjuat har en bredd i erfarenheter och hur de använder normkritiskt språk. Fem av sex personer tänker själva att de använder ett normkritiskt språk och en har inte tänkt på sitt språkbruk i dessa termer utan skulle snarare säga att hen använder ett inkluderande språk. Fem av sex har på något sätt aktivt arbetat eller arbetar med normkritiskt språkbruk i arbetssammanhang. Samtliga skulle säga att de aktivt använder normkritiskt språk och att det är en del av deras vardag.

Fem personer av sex är anonymiserade där jag gett de fingerade namn medan den sjätte är en offentlig person och har därför fått behålla sitt för- och -efternamn. Valet att behålla namnet grundar jag i att hen redan är en offentlig person i debatten om normkritiskt språk, att hen själv bad om att få ha sitt namn kvar och att jag efter noga övervägande såg att det i uppsatsen ändå

skulle vara uppenbart för insatta vem personen är eller ta reda på detta. Eftersom hen själv redan är del av debatten så har hen också en medvetenhet om vad det innebär att ha med sitt namn i denna uppsats. Forskare i denna uppsats som Johansson (2018) och Wojahn (2015) har gjort på liknande sätt. Intervjupersonerna fick i intervjuens början ange det pronomen de föredrar och var vid intervjutillfällena 22 till 42 år gamla.

- Emma är utbildningsansvarig på en antidiskrimineringsbyrå och den beskriver sig som en aktivist som använder normkritiskt språk.
- Ellen är en socionom som arbetar som skolkurator och hon beskriver sig som en feminist som använder normkritiskt språk.
- June är student och hon beskriver sig som en person som använder normkritiskt språk.
- Linn är tatueringsspecialist och hon beskriver sig själv som queer/queerfemmeaktivist som använder normkritiskt språk.
- Nasim Aghili är regissör, dramatiker och konstnär och hen beskriver sig själv som språkaktivist.
- Oskar är student och hen beskriver sig som en person som använder ett inkluderande språk.

4.3 Analysmodell

I enlighet med Thomsson (2010: 145–146), har jag lyssnat igenom varje enskild intervju en gång för att bestämma mig för hur den ska transkriberas och när jag sedan lyssnat igenom intervjun har jag ordagrant transkriberat de delar som jag tycker känns särskilt viktiga och sammanfattat andra delar av berättandet med noggranna noteringar om vart i intervjun jag kan återfinna detta. I de intervjuer där jag fann det relevant att ordagrant transkribera allt som sades gjorde jag detta. För att sedan analysera mitt material använde jag mig av lodrät och vågrät analys (ibid: 151–158). I den lodräta analysen använde jag mig av koder och färgsystem och sammanställde varje enskild intervju för sig samt skrev ner tankar och idéer som kom upp under processen. I den vågräta analysen sammanställde jag sedan de olika intervjuerna efter de koder och teman jag valt för att se en helhet och kunna göra jämförelser i de svar jag fått. Som Thomsson (ibid: 143–158) så börjar analysprocessen i den stund forskaren börjar fundera på sin forskningsfråga och detta påverkar sedan hela processen, det var därför viktigt att även under transkribering och analys reflektera kring vad som kan tänkas påverka intervjudeltagarens svar, vad som händer i intervjun, vem jag

som forskare är och vad jag väljer att se som viktigt och lägger vikt vid under arbetet med empirin och varför.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I denna del kommer jag utifrån Butlers tankar om performativitet och heteronormativitet samt tidigare nämnd forskning om normer och normkritik undersöka hur mina intervjupersoner tänker kring sitt normkritiska språkbruk kopplat till normer, strategier och göranden. Under mitt arbete med analysen blev det tydligt att många delar som jag lagt fokus på i intervjupersonernas berättande är delar som redan utforskats i tidigare forskning och jag såg många likheter med studier från Milles (2019), Wojahn (2015), Johansson (2018) samt Björkman och Bromseth (2019). Jag har slitits mellan att vilja ta med dessa delar då jag tycker de är intressanta och att de säger mycket om intervjupersonernas egna ingångar till och varför de anser att normkritiskt språk är viktigt och det faktum att det redan är ett område som till viss del är utforskat. Slutresultatet har därmed blivit att i denna inledande del av analysen kort summera och beskriva min analys av detta och dess koppling till tidigare forskning. Därefter har jag valt att lägga fokus på att analysera tre teman som jag anser står ut i mina intervjuer och som inte tidigare behandlats i forskning om normkritiskt språk. Analysens tre teman ”Barnen”, ”När de normkritiska orden blir normativa” och ”Ja det funkar: En revolution” anser jag vara extra intressanta då de ger nytt ljus på var det normkritiska språkets användning anses viktigt, vad som kan hända när normkritiska ord blir normaliserade, att det fungerar och de ”motsättningar” som finns i mina resultat.

För att förstå vad normkritiskt språk innebär för intervjupersonerna och vilka strategier de har så behandlas i denna inledning hur de beskriver detta och hur jag kan se att det kongruerar med tidigare forskning. Emma förklarar bland annat normkritiskt språk på följande sätt:

Jag tror det handlar mycket om att lyssna på perspektiv som en själv kanske inte har erfarenhet av. /.../ Att lyssna men inte ta över andra kamper, att lyssna och alltid säga ifrån vid förtryckande språk. /.../ Jag tror att man kan ändra språk genom att öva själv, att vara me och tänka högt kring vissa saker, problematisera, reflektera. /.../ Nånstans handlar det liksom om empati och om att det vi vill göra är att få bort förtrycket i samhället, så man kan ändra språk genom att tänka mot förtryck på nåt sätt.

Detta citat sammanfattar till stor del hur intervjupersonerna beskriver normkritiskt språk. Sammantaget menar de att normkritiskt språk innefattar att tänka utifrån

diskrimineringsgrunderna, det inkluderar ett genus neutralt språk, att reflektera enskilt och tillsammans, att det är en ständig process utan slut, att vara ständigt medveten om normer och heteronormativitet i språk och göranden, hur specifika ord borde elimineras och hur andra borde användas mer eller uppfinnas, hur det är viktigt att använda på alla nivåer; bland barn och ungdomar men även med vuxna, hur det handlar om makt och exkluderande kontra inflytande och inkluderande, att se sina privilegier, att lyssna, att ifrågasätta, att vara öppen, att öva och att få göra fel. En majoritet av intervjupersonerna påpekar också att utöver diskrimineringsgrunderna så blir klass och kroppsstorlek viktigt i deras tänk och användning av normkritiskt språk. En annan fråga som majoriteten av intervjupersonerna tar upp är hur normer om vithet blir viktiga i språket. Det finns också en tanke hos de flesta om att normkritiskt språk ibland kan vara en maktfaktor, en klassfråga eller verka ”snobbigt” och de anpassar därför sitt språk utifrån vilka rum de rör sig i.

Ovanstående tankar och reflektioner kring normkritiskt språk går väl ihop med hur de personer Johansson (2018) intervjuat om feministisk aktivism där de beskriver vikten av (själv)reflektion (ibid: 78–81, 85), och att få misslyckas (ibid: 86). Mina intervjupersoners tankar påminner också om hur Björkman och Bromseth (2019: 30) beskriver den normkritiska pedagogiken som en ständig process bestående av reflektion tillsammans och enskilt. Tankarna liknar även hur Milles intervjupersoner vill påverka omvärlden med små förskjutningar av/med ord (2019: 19), hur de vill ändra på språket av strategiska skäl (ibid: 20) och hur de ser att *en* också kan verka exkluderande och en klassfråga (ibid: 21, 23). Samt, hur de vill ändra på bilden om att ”män representerar verkligheten”, att de vill inkludera en större majoritet individer och att normkritiskt språk kräver engagemang och tid (ibid, 23).

När det kommer till hur intervjupersonerna ser på det normativa i orden och deras strategier för att förändra detta så går det att se tydliga kopplingar till Wojahn (2015) och Milles (2019) där de diskuterar *man* och *en* samt ord som *brandman*, *riksdagsman* och så vidare. I mitt material beskriver Ellen språket som mansnormativt och menar på ett liknande vis att språket är uppbyggt med mannen som norm. Det jag kallar mansnorm(ativt) kallar Wojahn för *AndroKönande* och menar med detta att ”manlighet likställs med mänsklighet” (2015: 28). AndroKönande förstås enligt Wojahn som att mannen och manlighet är normen och kvinnan och kvinnlighet blir avvikande (ibid: 28–29). Dock vill jag klargöra att det här åter reproducerar tankegångar om en binaritet av kön och jag skulle vilja tillägga att det inte endast är kvinnor som blir den Andra i AndroKönandet där mannen ses som norm utan alla som inte passar in inom ramen för en cis-man

så som trans*personer², queera och ickebinära. Tanken att det inte bara är kvinnor som exkluderas av ”mansord” kan vi se när Ellen säger, ”För många av de där orden går lätt att ändra med bara *person*.” Vilket jag tolkar som att Ellen vill vara mer inkluderande, hon väljer inte att göra om ordet till brandkvinna som skulle kunna vara fallet om hon vill ge mer plats åt kvinnor i språket utan i stället väljs *person* som är helt genusneutralt och som klingar i samklang med den inkludering som normkritiskt språk och normkritisk pedagogik står för.

Wojahn (2015: 131–132) beskriver hur ord som partner används av språkaktivister för att inte heteroköna men även för att inkludera ickebinära och trans*personer. Detta är något Oskar använder som strategi:

Generellt så tänker jag att det är att inte använda ett språk där en definierar en annan. /.../
Istället för att säga pojkvän, eller whatever, säga partner och då finns inget antagande om att det ska va en specifik person. /.../ För min egen del när folk gör dom antagandena gentemot mig så känner jag mig väldigt fångad. Och det är inte nånting jag tycker om, så då tänker jag allmänt att det inte är nånting andra tycker om.

Här kan vi se hur Oskar menar att det normkritiska språket för hen handlar om att inte definiera den andra, inte anta, ett mer öppet språk som inte sätter in personer i boxar och hur hen utgår från sina egna erfarenheter och känslor av att känna sig fångad i språkets ord och normaliseringsprocesser. Återigen kan vi se hur språket handlar om att inkludera fler och reflektera över hur en använder sina ord och hur de påverkar sig själv och andra.

Ovanstående sammanfattning av mina intervjupersoners utsagor sammankopplat med tidigare forskning visar hur deras egen relation till normer och göranden blir en del av deras normkritiska språk och hur de tänker kring strategier och hur språket påverkar de själva och deras omgivning. Det visar även på hur deras göranden och strategier blir till subversiva performativa handlingar (Butler 1990: 147, 149) för att förändra det system vi lever i genom upprepade performativa göranden som bryter och potentiellt rubbar rådande normer och öppnar upp för nya tolkningar om sin omvärld och sig själv. På detta sätt ser jag hur barnens upprepade ”felkönanden” kan ses som subversiva, omstörtande, handlingar vilka skulle kunna leda till det binära könets upplösning. Nedan presenteras mina tre teman, ovan nämnda tankar kommer att göra sig påminda

² Jag använder trans* i uppsatsen för att synliggöra och inkludera bredden som ryms i trans*person som exempelvis ickebinär, bigender, transsexualitet, transgender och andra könsidentiteter och könsuttryck.

även i dessa delar dock kommer jag nu fokusera på de ”fynd” jag hittat i min studie, dess motsättningar sinsemellan och vad de kan innebära.

5.1 Barnen

Temat i denna del är barn då de är ett återkommande tema under intervjuerna; tre intervjupersoner ser barnen som en central del i det normkritiska språket, två ser barnen som en del av det normkritiska språket men inte som det mest centrala och det är endast en intervjuperson som inte nämner barn överhuvudtaget. Nedan försöker jag förstå intervjupersonernas beskrivningar av på vilket sätt barn är en viktig del av normkritiskt språk, hur jag kan se att barnen kan kopplas till framtidsdrömmar och varför det är så centralt.

När jag frågar June vilken plats hon ser som den viktigaste för att använda ett normkritiskt språk så blir svaret tydligt ”Absolut bland små barn. Det tror jag är det absolut viktigaste om man skulle välja en plats. På förskolor absolut. Sen jaa.. Alltså överallt. Men i utbildningssyfte absolut för att det är där folk lär sig nytt.” Även Ellen verkar tycka att det är i kontakt med barn som normkritiskt språk blir extra viktigt:

Jag är ju extra noggrann när jag pratar med barn. Då tänker jag mer aktivt på det för att jag vill ge det till dom liksom, att dom ska få växa upp med det. Som i mitt yrke som skolkurator. Eh, men att jag aldrig tar för givet att de är heterosexuella till exempel, inte frågar om de är kära i en kille eller tjej. /.../ För att alla tänker ju inte som jag, alla bemöter dom inte som jag. Dom har föräldrar och dom har normer att leva upp till. Så...

Att Ellen och de andra ser det viktigt att använda sig av normkritiskt språk i kontakt med barn är föga förvånande då tidigare forskning visar på hur dels utbildningsväsendet och barnkulturen uppbär och reproducerar heteronormer och dels hur barn iscensätter normer om kön och sexualitet (Sotevik 2019: 50–51). Jag tolkar det som att Ellen ser hur normer tvingar sig på barnen genom andra som jobbar på skolan, föräldrar och samhället i stort och hur hon genom ett normkritiskt språk skapar en kontext där en möjlig förskjutning av identitet och sexualitet kan ske. En förskjutning som kan ge utrymme och bekräftande till de som inte ingår i den heterosexuella matrisens ramverk (Butler 2007: 68–69, 85–86). Ellen visar på hur hon ser barnen som potentiellt ickehetero och/eller ickebinära men hur samhället i stort försöker forma barnen in i denna mall, något också de andra intervjupersonerna erfar. Detta är något som även Sotevik behandlar när hon använder sig av Stockton (Sotevik 2019:52) och tanken om att barn anses vara ”*not-yet-straight*”,

vilket innebär att även om barnen inte direkt tillskrivs en sexualitet så pockar idén på om att de som vuxna ska begära det motsatta könet. Ett inordnande i heteronormen som sker av både vuxna och andra barn (ibid).

Ett genomgående ämne när intervjupersonerna pratar om barn är hur viktigt de anser det vara att inte rätta barnen när de använder ”fel” pronomen, detta är något som Ellen, Linn och Nasim Aghlili tar upp. Nedan kan vi se hur Nasim resonerar:

Sen så tycker jag ju att det har varit väldigt viktigt för mig i relation till mina barn. Eh. Att liksom öppna upp för massa olika möjligheter, för att barn tycker inte det är nåt konstigt heller. /.../ Men att inte rätta barn som könar folk på ett visst sätt, eller inte könar folk. Eller, att liksom, att inte hela tiden utgå utifrån könade ord. Att såklart inte använda kränkande ord. Men också få in ord som, hemma hos oss använder vi ord som vit, mycket mer kanske, än nåt annat ord för att beskriva färg.

Nasims, Ellens och Linns val att inte korrigera barnens ”felkönande” kan ses som en subversiv handling för att rubba det binära och skapa en bredare bild av verkligheten. Subversiva handlingar är enligt Butler möjliga för att förändra det system vi lever i genom upprepade performativa göranden (1990: 147, 149). På detta sätt ser jag hur barnens upprepade ”felkönanden” kan ses som subversiva, omstörtande, handlingar vilka skulle kunna leda till det binära könets upplösning. Detta sätt att se på barn, och även vuxna som performativa varelser, kan liknas vid Lees version av det barndomssociologiska begreppet ”*human becomings*” som beskriver både barn och vuxna som ”i ständig tillblivelse” (Sotevik 2019: 52). Ett begrepp som med en queer tolkning av begreppet gör både barn och vuxna till performativa varelser i ständigt återskapande, men också med en möjlighet till förändring. När Nasim Aghili beskriver hur de i familjen använder vit i högre grad än något annat ord för (hud)färg så visar hen också på en typiskt queeraktivistisk och queerteoretisk handling där fokus läggs på synliggörandet av normen istället för den ”avvikande” (Ambjörnsson 2016: 16).

När jag frågar Emma var den tycker det är viktigt att använda ett normkritiskt språk så blir det första svaret på frågan att svaret tidigare varit bland unga, men Emma tycker inte det längre. Den menar att ”det är jätteviktigt att vara medveten om vilka normer vuxna är med och skapar i till exempel förskolan” men tänker att alla kan förändra språket och att det är viktigt överallt, för Emma personligen i relationer med troende personer. Men samtidigt i andra delar i intervjun går

det att se hur ett normkritiskt språk varit utvecklande för Emma tillsammans med sina barn och i sitt föräldraskap:

Och jag pratar ju på ett annat sätt idag än vad jag gjorde liksom. Jag har en fjortonårig dotter som är trans och för henne, sen två år tillbaka, använder jag ordet dotter och jag har inte använt det förut. Jag har ju pratat om 'mina barn', men för henne är det ju *jätte viktigt* att jag säger dotter. Och då har jag förstått, för mitt yngsta barn som är cis-tjej är det också jätte viktigt att jag kallar henne för 'min dotter'. När jag tidigare har varit så här 'men det spelar väl inte så stor roll, man pratar väl om sina barn, om föräldrar'. /.../ Mycket har jag lärt mig via mina barn och jag har liksom använt ett normkritiskt språk som *förändras* med mina barn, tror jag. Och då tänker jag att det är normkritiskt att säga *dotter* för jag har gått igenom alla dom här, liksom loopen, kring varför jag säger dotter, det, det är mina barn som har bett mig att säga det typ.

Emma visar på hur dens normkritiska språk har förändrats från att vara genusneutralt till att det ibland blir viktigt att använda könsbestämda ord, speciellt när det kommer till trans*personer, detta är något som alla intervjupersoner reflekterar kring. Just reflektion som verktyg verkar bli det allra mest centrala för intervjupersonerna och i normkritiskt språk i stort, det vittnar samtliga intervjupersoner om på olika sätt. Bromseth (2019: 55–56) menar precis som intervjupersonerna att reflexivitet och självreflexivitet är själva nyckeln till att förstå sig på hur normsystem påverkar oss. Detta kritiska reflekterande blir ett verktyg för att se en bredare verklighet och fler personers situation än sin egen, men också att se sin egna position och privilegier (ibid), vilket kan liknas vid hur Emma beskriver att den har tänkt om vissa begrepp i relation till sina döttrar.

Emma visar dessutom på vikten av att reflektera tillsammans vilket även Johanssons (2018: 85) intervjupersoner berättar om och de diskuterar också vikten i att få misslyckas (ibid: 86) vilket även Emma talar om senare i intervjun. Att reflektera tillsammans, tänka tillsammans och tillåtas göra fel är något som alla mina intervjupersoner talar om på olika sätt och det är något som även Björkman (2019: 130–131) beskriver. Reflektion är något som en med fördel kan göra tillsammans, menar Björkman, där en ödmjukt kan visa på sina brister och ständigt utveckla sin process (ibid). På detta sätt ser vi stora likheter i hur intervjupersonerna tänker om normkritiskt språk och hur Björkman och Bromseth (2019) visar på reflektion som det viktigaste verktyget i normkritisk pedagogik. Icke att förglömma är att normkritisk pedagogik riktar in sig på just barn och ungdomar så även här ser vi hur relationen mellan vuxna och barn i det normkritiska språket återigen blir en central del vilket även intervjupersonerna hävdar.

I både citatet från Emma och citatet från Nasim Aghili visas även på hur en tänker att normkritiskt språk handlar om så mycket mer än bara genus och sexualitet vilket har visats gång på gång på varierande sätt under samtliga av intervjuerna. Ovan har vi sett två exempel där en pratar om hur viktigt det känns med normkritiskt språk i relationer med troende och hur en lägger fokus på vithetsnormen. Som nämns ovan kan detta ses som en del av aktivism och queerteori där fokus läggs på normen och hur fler normer samverkar, det Butler (2007: 52–53) beskriver som skärningspunkter.

Sammanfattningsvis kan vi likt Sotevik (2019: 49) se hur barn ingår i intervjupersonernas framtidsfantasier om en mindre normativ värld, hur barn inte hålls separerat från queerhet och hur intervjupersonerna ser möjligheter i detta handlande. Vi kan se hur både de vuxna och barnen kan ses som *human becomings*, performativa varelser med möjligheter till att förändra (ibid: 52) och där barnet bland några av intervjupersonerna sätts i centrum för en framtidsdröm (ibid: 48). Barn blir helt klart en stor del i det normkritiska språket, de blir till subjekt och kreatörer av sin och vår nutid och framförallt framtid. Genom barn kan det normkritiska språket spridas vidare och normer utmanas. För queerteorin kan detta innebära ett nytt sätt att se på queera och queerhet där vi nu faktiskt kan ha hopp om en framtid vilket går i linje med queeraktivismens kamp som ständigt proklamerat att vi är här och att det bara är att vänja sig ("We're Here, We're Queer, Get Used To It!" (Ambjörnsson 2016: 18). Att det är just barnen som får så stor plats är kanske inte konstigt då barn ofta anses vara de som inget hopp om en ny framtid och kommande generationer*³?

5.2 När de normkritiska orden normaliseras

I analysens första tematiska del är det faktum att barnen använder ett normkritiskt språk och därmed till viss del normaliserar det normkritiska språket både drömmen om och kvittot på språkaktivismens framgång, vilket kommer diskuteras vidare i den tredje och avslutande tematiska delen. I denna del lyfts istället normaliserandet av vissa normkritiska ord upp som något problematiskt när normkritiskt språk och normkritiska ord blir för mainstream. Nedan försöker jag genom intervjupersonernas tankar om normaliserandet av normkritiska ord förstå motsättningarna i att ett queert språkbruk blir (för?) mainstream samtidigt som det är slutmålet.

³ Generationer* med detta vill jag visa på en queertanke om kommande generationer (och framtid) som inkluderar en otalig bredd av familjekonstellationer och går utanför den heteronormativa bilden av vad eller vem som är nästa generation.

Butler (2006: 49) skriver att en av queer-rörelsens viktigaste uppdrag är att utforma begrepp som bidrar till att ingen hamnar utanför ”verkligheten” och på det viset också omskapa verkligheten och göra de ”obegripliga” begripliga och mänskliga. För vad är värre, frågar hon sig, än att ses som omänsklig obegriplig och överklig, att inse att sin kropp och sitt tal inte är något värt då en står utanför allt som är verkligt och normerna inte kommer en till gagn? Som hittills påvisats kämpar även personer som använder ett normkritiskt språk för detta, och inte att förglömma är många av dessa en del av en queerrörelse eller har queerteoretiska tankar. Det visar sig dock under intervjuerna när intervjupersonerna reflekterar kring olika typer av ord att nya normkritiska ord ibland normaliseras till den grad att de till viss del förlorar en del av sin styrka och mening, att dess betydelse förskjuts, vilket i vissa sammanhang kan leda till ”livsfara”.

Jag tycker ju att man ska skriva alla kön. Alltså att man ska uttrycka sig på det sättet. Att det är en viktig grej som myndigheter behöver göra. Att, i stället för att skriva båda kön så skriver man hen, och det är ju ändå en väldigt såhär binär och tvåköns, cis-normativ, liksom, förståelse. Så jag upplever att *den* förståelsen är viktig att ha. Så skriva alla kön för att visa att man ser att det finns fler kön än två. Alltså att skriva han, hon hen.

Hen har, som det tidigare konstaterats, under de senaste åren blivit en del inte bara av normkritiskt språkbruk utan av det svenska språket i stort. Pronomenet har fört med sig en stor förändring av hur vi ser på varandra och oss själva och breddat det tidigare så binära tvåkönssystemet av han och hon. Trots sin framgång så menar Emma att ordet nu har blivit så normaliserat och förskjutits att det i vissa sammanhang reproducerar de binära tvåkönstänkandet. I dessa fall blir hen inte ett tredje pronomen utan en hopsättning av han och hon (och kanske hen) vilket leder till att de som identifierar sig som hen, eller andra pronomen, återigen raderas och blir osynliggjorda i text i exempelvis myndighets- och institutionsdokument. Att stå utanför heteronormen innebär, som Butler beskriver det, att vara ”obegriplig” och ”omänsklig”, trots att ordets innebörd, tanke och makt är tänkt att göra det motsatta. Just därför menar Emma är ”den förståelsen viktigt att ha” och det blir således oerhört viktigt att skriva ut de tre pronomenen; hen, hon och han ”och eventuellt några fler”. Emmas reflektion kring hen blir också intressant då den inte handlar endast om vad för strategier personer som använder ett normkritiskt språk har utan även hur alla som använder hen i sitt språkbruk ”borde” tänka kring pronomenet och dess effekter. Ett slags sammanflätat makro- och mikroperspektiv och en uppmaning till myndigheter att tänka kring hur de använder begreppet.

Även Nasim Aghili reflekterar om normkritiska ord som hen tycker till viss del har blivit eller ibland kan användas problematiskt eller ”helt fel” och nämner två ord som hen av olika anledningar ser det angeläget att resonera kring. Det första ordet är det normkritiska ordet rasifiering/rasifierad:

Sen så finns det vissa ord som används för entusiastiskt tycker jag. Jag är jättekänslig mot att använda ordet rasifierad, det tycker inte jag är okay. Eller såhär, rasifiering är ett verb, det är en process och det måste få vara superflexibelt och rörligt. Jag är inte rasifierad, jag blir det. Och påstå att vissa är rasifierade och vissa är inte rasifierade är ju, snacka om att också då superbilologiskt kategorisera människor, på nåt sätt. Jag förstår ju att det är jätteskönt att ha ett ord för en vill inte längre vara ickevit, det är fruktansvärt att va en negation. Men då tänker jag att tillexempel rasifierad används helt fel liksom.

Det blir här tydligt att Nasim Aghili tycker att rasifiering/rasifierad i vissa situationer används på fel sätt. Istället för att begreppet visar på hur idéer om ras är just idéer och att ras är en social konstruktion så reproduceras föreställningar om ras som något biologiskt som för med sig skeva maktstrukturer och kategoriseringar. Detta genom att säga att någon *är* rasifierad i stället för att denne *blir* rasifierad. I Nasims uttalande används ord som ”process”, ”flexibilitet” och ”rörlighet”, att ”bli” snarare än att ”vara” och ett motstånd till att vara den andra, en negation, eller ”ickevit”; ord som alla kan kopplas till Butlers tankar om performativitet och motstånd mot normer. Butler förklarar nämligen hur performativitet bland annat innebär att det inte finns något inre väsen som bebor våra kroppar, inget essentiellt. Utan det är genom performativa repeterande handlingar som vi skapar vår identitet och vårt jag och därmed är socialt och kulturellt skapade konstruktioner (2007: 28–29). Detta går väl in i hur Nasim beskriver hur hen ser på begreppet rasifiering och hur biologiska tankar grundar sig i en föreställning om ett essentiellt inre väsen som bebor vissa kroppar. Att koppla ihop rasifiering med performativitet och ett slags görande är något som även Butler behandlar då hon explicit konstaterar att performativitetsbegreppet inte bara kan appliceras på genus och sexualitet som konstruerade utan även på hur vi kan se ”ras” som en konstruktion skapad av göranden och normer (ibid: 29).

Innan vi avslutar intervjun frågar jag intervjupersonerna om det är något mer som de vill dela med sig av. Om de har något mer som känns viktigt att ta upp och som inte blivit sagt. Nasim Aghili tar då upp ytterligare ett normkritiskt ord som hen har en farhåga kring; ordet

queer, som leder in på tankar om ”att ett normkritiskt språk skulle kunna vara ”förrädiskt” eller rent av ”livsfarligt”:

Jag tänker att ordet queer var för några år sen inte alls välkänt och det var inte alla som visste vad det betydde. Och nu är det liksom queer hit och queer dit, folk är queera även om dom är superstraighta. Och då kanske det kan kännas så pass normativt att en så här ’Jag är queer!’ och sen helt plötsligt är en i en situation där det är helt *livsfarligt*. /...(/ Så jag tänker att det är superviktigt att hela tiden påminna oss om att även om det känns som att det förskjuts och det blir mer normativt så finns det många platser där det är *jättekontroversiellt* att bara vilja bli kallad hen. Alltså, *superfarligt* till och med. Så, där tänker jag att det är inte alltid det bästa att det blir så stort som möjligt för att en måste också värna om sina communitys och dom communitys som startade dom begreppen som en behöver för att bli synliggjord genom språket. Det är där också en måste komma på alla strategier som finns för hur vi kan använda det här språket utan att ständigt utsätta oss för fara liksom. Det tror jag är viktigt.

Det Nasim Aghili berättar om är något som hen själv sett och känt runtomkring sig när hens två tonåringar hemma menar att ungdomar idag är queer, att ingen kategoriserar sig, medan Nasim menar att det känns som det ”inte alltid överensstämmer med verkligheten” och med hur queers blir behandlade i andra sammanhang. Här blir ett ord skapat av sitt community för att ge diskursivt utrymme att bli ”mänskliga” och ”begripliga”, för att använda Butlers ord, så pass normaliserat i vissa sammanhang att det kan utge en fara i andra. Vidare beskriver Nasim hur kontextbundna personer är när ”alla ska vara” någonting och inte ser hur makthierarkier fungerar i ett större perspektiv och hur en känsla av att vara en del av normen och ”mänsklig” i en kontext kan leda till fara i en annan. Butler (2006: 54–55) skriver just om denna mänskliga paradox, om mänsklighet, och om hur vi när vi flyttar oss mellan olika kontexter, arenor, platser blir medvetna om hur mänsklighet och vem som är mänsklig förändras. Kontentan blir därmed att det mänskliga konstrueras under olika kulturella och historiska villkor menar Butler där en social kategori som till exempel queerpersoner kan bli mänskliga i en kontext medan queerpersoner som befinner sig i en annan kontext samtidigt kan bli ickemänskliga. Dessa tankar om queers tillgång till mänsklighet beroende på vilken kontext de befinner sig i diskuterar Butler utifrån ett internationellt perspektiv för att visa på att kategoriseringar är bredare och att det inte finns *en slags queer* utan att flera intersektioner bidrar till vem som får bli mänsklig. Dock menar jag att denna tanke också blir

applicerbar här, vi behöver inte ens ta oss utanför vår stad för att befinna oss i en annan kontext eller leva i olika kontexter.

Vad betyder det att det då att det normkritiska språket blir normaliserat och att ord som ”queer” och ”rasifierad” bli (för) mainstream samtidigt som det verkar vara slutmålet? I de olika citat som nämns ovan visas hur normkritiska ord tas in i språket och ger diskursivt utrymme samtidigt som begreppen utsätts för en normalisering vilken kan leda till reproducerande normativa föreställningar, utanförskap och fara. Genom upprepade performativa handlingar har svenska språket breddats och fler personer har blivit ”mänskliga” samtidigt som intervjupersonerna visar på hur orden också normaliseras till den grad att de i vissa sammanhang åter blir normativa och invagar personer i en falsk trygghet eller falsk inkludering. Jag tolkar det som att normaliseringsprocessen av de normkritiska orden är snabbare än normaliseringen av dess innebörd och dess individer i en större samhällskontext. Trygga ord blir otrygga när de normaliseras innan samhället i stort har hunnit med förändringen. Vi ser hur Nasim Aghili visar på en ny del som inte kommit fram tidigare i analysen, och som även Linn funderar kring under intervjun, att vissa ord måste få förbli en del av sina communitys och inte normaliseras. Dessa exempel visar även på det normkritiska språkets process som diskuterats tidigare. En person skulle kunna vara nöjd med att nu ha uppnått ett visst erkännande av sitt ord eller person men istället fortsätter de utmana, reflektera och observera ordens utveckling både av sig själva och av andra. Jag tolkar inte det normkritiska språkets slutmål om normalisering och faran om normaliseringen av orden som en motsättning utan snarare en påminnelse om dess ständiga strävan efter ett inkluderande. En strävan och ständig kamp efter att normalisera och ge levnadsutrymme åt fler och samtidigt vara uppmärksam på att det som uppnås och normaliseras åt det bättre hållet också kan förskjutas och återigen reproducera de normer den vill förändra. Om något så visar detta just hur det normkritiska språket verkar vara en ständig process utan slut.

5.3 Ja det funkar: En revolution

Vi går nu från att se ”faran” i det normkritiska språkets normalisering till att se hur det har förändrat, förändrar och revolutionerar både språk och livsmöjligheter. I denna avslutande del av analysen undersöks hur intervjupersonerna ser att normkritiskt språk fungerar, att det i vissa fall kan gå förhållandevis fort att se hur det normkritiska språket förändrar och hur detta kan förstås genom Butler och performativitetsbegreppet. Det blir återigen tydligt att barn utgör en viktig del i

att se hur normkritiskt språk fungerar och verkar. Detta då flera av intervjupersonerna tar upp barns språk och handlande som exempel på att det *händer* någonting, att normförskjutningar görs och det ganska "snabbt och effektivt" som June uttrycker det. Nedan ger June ett exempel på en konversation som utspelades på BB mellan hennes vän, som precis fött sitt tredje barn, och vännens andra barn:

Hennes barn som hon födde nu precis kom ut på sjukhuset och hennes två andra barn kom dit och träffade bebisen för första gången. Och hennes yngsta barn, för det första så vet jag att det här yngsta barnet visste mycket väl att bebisen hade en snopp till exempel. Men barnet kom dit och så sa den såhär 'Men mamma när ska vi bestämma om det är en pojke eller flicka?'. Och lite senare på förskolan så hade samma barn då fått frågan av en kompis 'Ah, du har fått en bebis, är det en pojke eller flicka?' och då sa barnet bara såhär 'Vi har inte bestämt det än'. Och det var så tydligt då att, det var inte så att det här barnet då inte visste nånting om kön eller kroppen eller så utan den hade bara inte fått samma starka koppling mellan snopp och snippa och kille och tjej.

June visar här på hur hon upplever att barnen blir en lyckad del av det normkritiska språket. Hur dessa barn upplever verkligheten motsvarar förmodligen inte majoriteten av barnen i samhället vilket också visas när barnet sedan kommer till förskolan och den heteronormativa fråga som barnet får ställd till sig. Barnets tankar och uttalanden visar på hur den ser genus som totalt flytande, helt frånkopplat de genitalier hen fötts med, det går helt enkelt inte att med blotta ögat se vilket genus barnet har förrän det bestäms eller barnet själv kan uttala detta. Genom föräldrarnas göranden av och tankar om genus har en normförskjutning skett som blir tydlig i barnets språk. Det blir vad en skulle kunna kalla en normkrock i mötet mellan de två barnen på förskolan, där den starka heteronormen med sitt könsbinära system gestaltas (Butler 2007: 68–69) genom kompisens på medan barnet som fått ett syskon visar på genus som performativt och kulturellt skapat. Det visar på att en förändring inte bara är möjlig utan också *görs* och en normförskjutning sker. I denna normkrock blir Butlers tankar om förskjutningar tydliga, genom att det nyblivna syskonet rubbar idén om vad som är kön/genus och visar på att det "naturliga" är fragilt och blott en illusion. I denna stund blir en förskjutning görbar och möjligheten att skapa nya förståelser infinner sig (2007: 85–86).

Som vi tidigare sett så visar Emma på hur barnen blir en del av det normkritiska språket genom att reflektera tillsammans och hur de tillsammans skapar sina uppfattningar om världen.

Det var då jag började känna mig stolt över att vara *mamma*, när mitt yngsta barn sa så här 'Men mamma vad har du för pronomen nu igen, är det han eller hon eller hen?'. Och liksom att jag kunde så här, genom att det sättet som hon har fått uppleva världen så är det fullt möjligt att jag skulle kunna vara mamma och ha pronomenet han.

I Emmas berättelse visas hur den som ickebinär förälder har kämpat med att blir könad som mamma av sin omgivning och till viss del även av sina barn. Men när det yngsta barnet en dag gjorde betydelsen av mamma könlöst så hände någonting, en förskjutning av mamma som begrepp med en betydelse att vem som helst kan vara mamma öppnade upp till en normkritisk förståelse av begreppet. Genom ett upprepat normkritiskt tänkande om vad som är kön/genus i familjen blev således mamma ett ickebinärt begrepp i deras kontext. Det blir intressant att här tänka tillbaka till hur Butler (2007: 218) ser på kroppen som performativ och som en del av ett ständigt görande istället för "varande" eller "naturlig". Butler ser kroppen som en yta som blir reglerad av kulturella normer och regler för hur kroppar och identiteter anses ska vara i form av "stilar". Genus blir då en "fysisk stil" som dels blir begränsad utifrån matrisens ramar och samtidigt är performativt och handlande. Emmas och dens barns nya förståelse för ordet mamma blir därmed också något performativt, något som inte längre kan förstås som något "varande" eller "naturligt" bundet till vissa kroppars "stilar" utan breddas från att vara ett ord till och för en specifik kropp till ett ord för alla kroppar och identiteter.

Ellen reflekterar över *hens* utveckling i samhällets och ger det som exempel på att normkritiskt språk fungerar:

Det var mycket värre då för tio år sedan än nu. Jag tror att folk redan blivit mycket mer vana vid det liksom. Iallafall att folk, dom kanske inte använder det men dom reagerar iallafall inte så starkt på det. Och det kommer nog fortsätta förändras så, åt det bättre.

Det idoga upprepanget av hen har gett utdelning, det har blivit en accepterad del i språket vilket lett till att "folk har blivit mycket mer vana" och till stor del reagerar de inte lika starkt längre när ordet används. Ett fortsatt användande och repeterande av ordet kommer leda till att det blir än mer accepterat menar Ellen. I Ellens uttalande blir det performativa tydligt. Butler (2007: 28) själv förklarar performativitet som mer än en enstaka handling, i stället måste det förstås som ett görande och en ritual som upprepas gång på gång och därmed naturaliseras genom våra kroppar och kulturella uppfattningar. Vilket är precis det som beskrivs ovan.

Även Nasim Aghili reflekterar kring ordet hen och den revolution som kommit med

begreppet, hur ordet inte bara blivit accepterat som ord utan också hur *hen* har lyckats med att skjuta på tvåkönsnormen och hur personer får erkännande om sin existens:

Alltså, jag vet inte, men visst kan vi säga att *hen* till exempel har gjort en revolution? (glad i rösten). Jag menar, helt plötsligt så kan människor komma ut som ickebinära. Det är ju liksom, det är inte som att folk inte har varit det innan. Det är bara att nu kan vi prata om det och då finns det plötsligt mycket mycket mer än inom sig själv eller inom sitt community eller såhär. Att få ett *ord* för vem en e, eller vad en begär, eller hur en orienterar sig i världen är *jätte*viktigt. Det räcker inte, men det är *jätte*viktigt.

Genom en ökande användning av *hen*, har ordet blivit accepterat och en del av svenska språket och därmed ges queera, ickebinära och trans*personer utrymme och blir synliga och ”mänskliga”. Hur språk påverkar normer och världen vi lever i blir därmed tydlig och även hur dessa normer är instabila och ”onaturliga” i och med dess förskjutning och till viss del uppluckrande. Genom Butler (2007: 226–231) kan vi förstå detta skeende med hjälp av hur hon menar att det som utgör en begriplig identitet och det handlingsutrymme en individ har beror på om denne uppfyller de tvingande upprepande normer som åberopas utifrån genushierarkier och heterosexuella matrisen. Det är när performativa handlingar och språk upprepar normer som identiteter skapas och det är inom upprepande och göranden som det är möjligt att förändra och förskjuta normen.

När Nasim Aghili uttalar ”Att få ett *ord* för vem en e, eller vad en begär, eller hur en orienterar sig i världen är *jätte*viktigt.”, visar hen på Butlers sätt att förstå sig på hur språkets normativitet och maktstrukturer inte bara handlar om användningen av språket utan även det grammatiska i språket och hur ord kan begränsa människors existens genom att vara normativa i sig eller det faktum att det inte existerar ord för att sätta ord på sig själv (2007: 37–38). Utifrån detta kan vi se hur alternativa performativa handlingar som verkar inom det givna ”naturliga” systemet kan leda till en normförskjutning, en inkludering av ett tredje kön, där personer får rätt till att vara sig själva, ett ord för sig själva, ett slags förverkligande om mänsklighet och acceptans och ett erkänt utrymme. När Nasim säger ”Det räcker inte, men det är *jätte*viktigt” tolkar jag det som att vi kommer en bit på väg med orden och dess normalisering och accepterande men samhället måste även det acceptera. Återigen verkar det som att samhällets normer i vissa fall inte hinner med i den takt som normaliseringen av orden.

Vad säger då allt detta om språkaktivismen som aktivism? Att målet för dessa aktivister är barnen, bekvämlighet i sin kropp och identitet och att normkritiskt språk ska bli och blir normativt?

I denna avslutande del av analysen har vi sett några exempel på när intervjupersonerna menar att normkritiskt språk fungerar och kan bidra till det de vill uppnå; en värld där alla får plats och erkännande i både språk och fysiskt utrymme. Vi kan se hur barn inkluderas i normkritiskt språk, hur de anser att det går fort i interaktionen med barn då barn är mer öppna för inkludering och i ständig förändring. Vi kan också se hur den binära uppfattningen om kön sätts i gungning vilket leder till handlingsutrymme och inkludering. Vi kan se hur *hen* har gett erkännande till fler kön än två och hur detta medför att fler personer anses ”mänskliga” och får ett ord för och till sig själva. Vi kan se att genom det normkritiska språket har förändringar skett och kommer förmodligen fortsätta att ske tillsammans med vuxna och barn i subversiva performativa handlingar. På detta sätt kan vi se hur normkritiskt språk fungerar men det finns även en fara i målets och ordens nya normativitet. Förskjutningar kan göras som får motsatt effekt då normförändringen i samhället inte verkar gå lika snabbt och hur det därav blir viktigt att se det normkritiska språket som en ständig process och ett ständigt reflekterande. Även om en ny normativitet någonstans är målet så verkar det som vissa ord bör förbli en del av sina communitys. Så länge samhället inte har nått till målets slutpunkt kommer det behövas ord för identifikation och för att visa på normer och olikheter. Jag tolkar detta som att det normkritiska språkets innebörd och mål inte är en slutgiltig ny normativitet utan att ständigt utmana normativiteten i språket, se det den gör och vem den exkluderar, ge oss nya ord och samtidigt hela tiden observera dess förskjutningar och innebörder.

Avslutningsvis, Nasim Aghili beskrev *hen* som revolutionerande men Emma tar steget längre och menar att normkritiskt språk som helhet är revolutionerande. Sådär svarar Emma på frågan om varför den använder normkritiskt språk: ”Alltså för jag tror det är revolutionerande. Jag tror att det kan förändra världen. Genom att, om jag tänker på hur jag uttrycker mig så kommer jag ändra på hur saker ser ut för jag kommer förändra folks förståelse för vissa saker.”

6. SLUTORD

I denna uppsats har jag genom intervjuer undersökt hur olika personer som använder ett normkritiskt språk ser på så kallat normativt språkbruk i det svenska språket med huvudsyftet att se om det fungerar och hur det i så fall uppnås. Vidare har jag visat på hur de försöker ändra språket till att bli mer inkluderande och hur allt detta kan förstås med utgångspunkt i Butlers performativitetsteori och tankar om makt och normativitet. Mina forskningsfrågor gällande varför de som använder ett normkritiskt språk vill förändra språket, vad de har för strategier för att uppnå

förändring, hur de resonerar kring dessa och om det fungerar har genom min inledande del i analysen samt mina tre tematiska delar blivit besvarade.

Vi kan se hur intervjupersonerna väljer att använda ett normkritiskt språk då de upplever att språket är diskriminerande och exkluderande med målet att alla ska känna bekvämlighet i sin kropp och få tillgång till samma livsutrymme. I den inledande delen av analysen ges en beskrivande del på hur intervjupersonerna ser på det normkritiska språket och vad de har för performativa strategier för att uppnå en förändring i det så kallade normativa språket. Vi kan se hur ständig reflektion blir en av grunderna i normkritiskt språk och hur det blir en process, vad det verkar, utan slut. Jag har genom analysen visat på hur barnen blir en del av det normkritiska språket, hur de blir ett motiv för aktivismen, hur de representerar drömmen om en annan framtid men också blir beviset på att normkritiskt språk fungerar och hur de blir performativa subjekt. Detta blir tydligt i min analys i relation till Soteviks (2019) forskning och teorier om ”Barnslig queerteori”. Jag menar även att detta är ett intressant ämne för queerteorin som i mycket forskning ser queers som utan framtid men jag här ser en öppning till det motsatta – queers med en framtid. Jag kommer fram till att de motsättningar jag ser i intervjupersonernas utsagor inte nödvändigtvis behöver vara en motsättning. Att språket kan vara både revolutionerande genom att sträva efter en ny normativitet och samtidigt finna en fara i normaliseringen av vissa ord. Jag ser även att en kamp om normalisering av ord inte nödvändigtvis behöver betyda att alla ord bör normaliseras. Jag ser hur allt är en del av den reflexiva processen och att det verkar som normaliseringen av ord går snabbare än normaliseringen och förståelse av orden och dess individer i samhället i stort.

Jag är medveten om att ovanstående analys och diskussion inte kan ge en komplett helhetsbild av vad ett normkritiskt språk är då dess innebörd till viss del verkar ligga i varje person, beroende på dennes egna kamper och öppenhet för andras. Genom att ta upp de ”motsättningar” jag sett mellan mina tre teman i analysen har jag försökt att ge en bredare bild av hur denna aktivism ser ut och vad den kämpar med och mot.

Utifrån mitt analysresultat vill jag uppmana till vidare forskning om vad naturaliseringen och förskjutningen av normkritiska begrepp som *hen*, *queer* och *rasifierad/rasifiering* innebär och hur vi kan förstå hur barn får en aktiv roll både i denna kamp men också som subjekt och skapare av sin identitet och sexualitet. Samt vad denna queera syn på barn kan ha för betydelse för queerteorin.

Det finns en rad intressanta ämnen som kommit fram under intervjuerna som jag inte kunnat utforska närmare och jag vill därför även uppmana till vidare forskning om; hur personer som använder ett normkritiskt språk ser på kategoriserande av individer då jag sett att det finns olika uppfattningar gällande detta. Vidare nämns i intervjuerna hur klass och kroppsstorlek läggs till utöver de lagstadgade diskrimineringsgrunderna vilket känns viktigt att undersöka ytterligare. Ett behov av att prata om vithet och normkritiskt språk fanns hos intervjupersonerna, ett viktigt och dagsaktuellt ämne som verkligen borde få mer plats i kommande forskning då forskning om normkritiskt språk mångt och mycket fram till idag verkar handla endast/mest om genus. Listan på hur normkritiskt språk kan undersökas har inget slut men det står klart att för att förstå oss på samhällets normer och makthierarkier och hur feminister och aktivister kämpar emot dessa finns ett fortsatt behov att forska på detta ämne.

Butler beskriver varför hon känner ett behov av denna idé av genus som performativt, att ”avnaturalisera” kön och heterosexualitet som binära då de som hon menar det kan innebära våld mot kroppar att upprätthålla denna norm, detta då hon har en önskan om att göra det möjligt för alla att leva sina liv utan att begränsas eller misslyckas när en inte når upp till normens ideal (2006: 33). Jag tycker mig utifrån mina intervjupersoners berättelser kunna tyda att Butlers önskan till viss del har lyckats. Med detta sagt är det dock tydligt att arbetet är långt ifrån klart. Om det någonsin kan bli klart? Efter allt verkar det normkritiska språket och dess kritik vara en ständig process och ett ständigt (själv)reflekterande där vi aldrig får bli nöjda eller blinda för våra egna och andras göranden och nya normaliseringar.

7. TACK

Tack till mina fantastiska intervjupersoner som under intervjuerna delat med sig av sina tankar och reflektioner om vad ett normkritiskt språk är och gör och framförallt tack för att ni har delat med er av personliga erfarenheter och känslor om hur språk och normer påverkar er och er omgivning. Utan er skulle denna uppsats varit omöjlig, ni ha berikat inte bara mitt arbete utan mig som person och sagt så många kloka och spännande saker att jag skulle kunnat skriva en hel bok. Tack för det ni gör och för den kamp ni för, medvetet eller omedvetet, för att förändra våra livsvillkor och hur vi ser på varandra.

8. REFERENSER

- Ambjörnsson, F. 2016. *Vad är queer?* 2. uppl. Stockholm: Natur kultur.
- Björkman, L. och Bromseth, Janne. (red). 2019. *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Björkman, L. och Bromseth, Janne. (red). 2019. Introduktion. I *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur, 15–37.
- Björkman, L. 2019. Om att förstå vad vi inte förstår för att bättre kunna förstå. I Björkman, L. och Bromseth, Janne (red.). *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur, 123–158.
- Bromseth, J. 2019. Normkritisk pedagogik – rötter och fötter. I Björkman, L. och Bromseth, Janne (red.). *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur, 41–68.
- Butler, J., Almqvist, Suzanne. 2007. *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.
- Butler, J., Lindeqvist, Karin & Rosenberg, Tiina. 2006. *Genus ogjort: kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- DeVault, Marjorie L. och Glenda Gross. 2007. Feminist interviewing: Experience, Talk, and Knowledge. I Sharlene Nagy Hesse-Biber (red.) *Handbook of feminist research: Theory and praxis*. Thousand Oaks, CA: Sage. http://www.sagepub.com/upm-data/12547_Chapter9.pdf.
- Folkhälsomyndigheten. 2020. *Folkhälsomyndighetens föreskrifter om ändring i föreskrifterna och allmänna råden (HSLF-FS 2020:12) om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19*. Uppdaterad/Utgivningsdatum: 2020-06-11 av Folkhälsomyndigheten. Hämtad 9 augusti 2020: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/27ee1d3ea5cd4669aea9250b53000ae1/hslf-fs-2020-31.pdf>.
- Hesse-Biber, Sharlene Nagy. 2007. The practice of feminist in-depth interviewing. I Sharlene Nagy Hesse-Biber & Patricia Lina Leavy (red.). *Feminist research practice: A primer*. Thousand Oaks, CA: Sage. http://www.corwin.com/upm-data/12937_Chapter5.pdf.
- ISOF. 2019. *Du bestämmer över språket*. Uppdaterad: 17 november 2019 av webbredaktören. Hämtad 10 april 2020: <https://www.isof.se/sprak/vad-ar-s-prakvard/sprakvard-i-sverige/du-bestammer-over-spraket.html>.

Johansson, E. 2018. Kritik under den nyliberala ordningen: politisk paralys eller potential? Kritiska subjekt och kritikens (a)politiska karaktär. *Tidskrift För Genusvetenskap* 39 (2–3): 69–89. <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/4632/363>.

Milles, K. 2019. Vi kan inte påstå oss vara feminister om vi inte tänker på hur vi pratar.: Normkritiskt en – ideologiskt, identitetsskapande. Och inkluderande? *Tidskrift För Genusvetenskap* 40 (1): 5–26. <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/4761/3712>.

Magnusson, L., 2010. Hen - ett dumfeministiskt fjäderfä. *Aftonbladet*. 19 januari. <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/oRkLxW/hen--ett-dumfeministiskt-fjaderfa> (Hämtad: 2020-08-16).

Rosenberg, T. 2011. *Queerfeministisk Agenda*. Malmö: Bokförlaget Atlas.

Sotevik, L. 2019. Framtidsfantasier - Kampen om barnets bästa. *Lambda Nordica: Tidskrift Om Homosexualitet* 23 (3-4): 47–72. doi: <https://doi.org/10.34041/ln.v23.550>.

Thomsson, H. 2010. *Reflexiva intervjuer*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Wojahn, Daniel. 2015. *Språkaktivism: diskussioner om feministiska språkförändringar i Sverige från 1960-talet till 2015*. Diss., Uppsala universitet. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:805689/FULLTEXT01.pdf>.

9. BILAGOR

9.1 Mall intervjuer

Tänk på: *Kan du berätta om.. Berätta för mig.. Vill du vidareutveckla..*

- ❖ ”Uppvärmning”+ genomgång rättigheter och blankett. Flytande samtal där du berättar. Ålder, yrke, pronomen.
- ❖ BAKGRUND/FÖRÄNDRING
 - ❖ Vad är ett normkritiskt språk för dig?
 - ❖ Tänkte vi skulle börja från början..
 - ❖ Vad var det som fick dig att börja använda ett normkritiskt/genusneutralt språk? När?
 - ❖ När kom du i kontakt med ett normkritiskt/genusneutralt språk första gången?
 - ❖ Varför använder du ett normkritiskt språk?

- ❖ Varför viktigt?
 - ❖ Vad tänker du händer när en pratar normkritiskt/genusneutralt?

 - ❖ GÖRANDE/MOTTAGANDE
 - ❖ Var/när använder du dig av detta?
 - ❖ Hur kan en ändra språket?
 - ❖ Hur gör du?
 - ❖ Vilka ord? Några särskilt viktiga? (Normativa eller/och normkritiska)
 - ❖ Hur ser du på begreppet jämställdhet? (Något problematiskt/positivt?)
 - ❖ Är det någonstans du tänker att det är extra viktigt att prata normkritiskt?
 - ❖ Fungerar det?
 - ❖ Vad krävs enligt dig för att det ska anses fungera?
 - ❖ Hur når en ut till en bredare allmänhet/får fler att använda ett normkritiskt språk tänker du?
 - ❖ Hur mottas det? Positivt/negativt?

 - ❖ AVSLUTNING
 - ❖ Något du vill lägga till som du tycker känns viktigt?
 - ❖ Någon anekdot/händelse du vill berätta om som belyser vad ett normkritiskt språk eller normativt språk kan göra eller gör?
 - ❖ Hur vill du beskrivas i uppsatsen? Språkaktivist, feminist som använder ett normkritiskt/genusneutralt språk, queeraktivist, aktivist...
-

Inspelning stängs av

- ❖ AVRUNDNING
 - ❖ Hur känns det?
 - ❖ Okay om jag återkommer om det är något ytterligare?
 - ❖ Bara att höra av dig om du funderar över något eller kommer på något mer du vill säga.

9.2 Policydokument

9.2.1 GDPR

Version 1.0

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Register över personuppgiftsbehandlande system enligt DSF art. 30

System:

Personuppgiftsansvarig eller företrädare	Myndighetsnamn/företrädares namn Södertörns högskola	Telefon 08-608 40 00	Organisationsnummer 202100-4896
	Adress Alfred Nobels allé 7	Postnummer 141 89	Postort Huddinge
Dataskyddsbud	Namn	Telefon	Mail
	Adress	Postnummer	Postort
Ändamål	Ändamålet/ändamålen med behandlingen C-uppsats i genusvetenskap som genom intervjuer vill undersöka hur feministiska språkaktivister ser på normativiteten i det svenska språket samt undersöka hur de försöker ändra språket till att bli mer inkluderande.		
Kategori av personer	Typ av personer som behandlas Feministiska språkaktivister i varierande åldersgrupper som använder ett normkritiskt/ genusneutralt språkbruk på olika sätt; antingen i vardagen som aktivistisk handling och/eller i sitt arbete		

Kategori av personuppgifter	<p>Typ av uppgifter som behandlas</p> <p>Namn, yrke, ålder, ljudinspelningar. Då uppsatsen rör språket i sig och görandet för att förändra detta kommer inte känsliga personuppgifter behandlas i direkta frågor under intervjuerna. Dock får en ha i beaktande att det handlar om ett slags normbrytande, feminism och aktivism vilket kan vara personligt och informanterna kan själva relatera till sig själva i frågor som <i>varför de gör detta</i> och kan då komma in på det som anses vara känsliga personuppgifter; såsom att bli rasifierad, vara hbtqia-person, sin politiska åsikt eller liknande.</p>	
Utlämnande	<p>Mottagare som uppgifter kan komma att lämnas ut till (ange hur och varför)</p> <p>Endast jag, Amanda Mållberg kommer ha tillgång till uppgifter som kan kopplas till en fysisk person dessa kommer alltså inte lämnas ut till någon annan. Dock kan yrke och ålder och ämnen som behandlats att användas i uppsatsen för att ge svar på uppsatsens mål men då under pseudonym så att det inte går att identifiera eventuella citat till personen.</p>	
Överföring utanför EU	<p>Kommer personuppgifter att lämnas ut till tredje land (t.ex. via Internet)?</p> <p>Nej V</p> <p>Ja, med samtycke</p> <p>Ja, utan samtycke – motivering:</p>	
	<p>Beskrivning av säkerhetsåtgärder:</p>	
Säkerhet	<p>Vilka säkerhetsåtgärder har vidtagits för att skydda informationen?</p> <p>Informationen kommer hållas inlåst i ett skåp med nyckel. Information som finns på en separat hårddisk i en låst mapp inlåst i samma skåp.</p>	
Gallring	<p>Hur länge bevaras personuppgifterna?</p> <p>2021-06-30</p>	
	<p>Motivering av gallringstid</p> <p>För att kunna göra klart uppsatsen om uppsatsen av någon anledning inte skulle bli godkänd eller dylikt. Om uppsatsen blir godkänd och opponerad på i juni i år, 2020, raderas alla uppgifter i samband med detta.</p>	
	<p>Skriftliga gallringsrutiner finns</p>	<p>Ja</p> <p>Nej V</p>
Övrigt		
Uppgiftslämnare	<p>Uppgiftslämnarens namn</p> <p>Amanda Mållberg</p>	<p>Datum</p> <p>2020-04-16</p>

8.2.2 Samtyckesblankett

Samtycke till behandling av personuppgifter enligt artikel 6(1)(a) dataskyddsförordning och/eller samtycke för behandling av känsliga personuppgifter enligt artikel 9(2)(a) dataskyddsförordningen inom ramen för ett examensarbete vid Södertörns högskola

Jag samtycker till att Södertörns högskola behandlar följande personuppgifter i examensarbete i enlighet med nedanstående beskrivningen.

Vilka personuppgifter kommer att behandlas?

- *Namn*
- *Adress*
- *e-postadress*

Vilka känsliga personuppgifter kommer att behandlas?

Yrke, ålder, ljudinspelningar.

Då uppsatsen rör språket i sig och görandet för att förändra detta kommer inte känsliga personuppgifter behandlas i direkta frågor under intervjuerna. Dock får en ha i beaktande att det handlar om ett slags normbrytande, feminism och aktivism vilket kan vara personligt och informanterna kan själva relatera till sig själva i frågor som varför de gör detta och kan då komma in på det som anses vara känsliga personuppgifter; såsom att bli rasifierad eller vara hbtqia-person, sin politiska åsikt eller liknande.

Vad är syftet med behandlingen av personuppgifter?

Syftet med uppsatsen är att genom intervjuer undersöka hur feministister/ språkaktivister ser på normativiteten i det svenska språket samt undersöka hur de försöker ändra språket till att bli mer inkluderande och det blir då nödvändigt att samla in vissa personuppgifter.

Hur kommer personuppgifterna att behandlas?

Rättslig grund: Personuppgifterna behandlas enligt **ditt uttryckliga samtycke**. Deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Om du enligt informationen ovan vägrar att samtycka till personuppgiftsbehandlingen kan du göra det utan att drabbas av negativa konsekvenser.

Insamlingsformat: Om intervjuerna sker via videosamtal och verktyg som ZOOM så spelar studenten in endast ljudet direkt in i datorn. Om intervjuerna sker i fysisk form så spelar studenten in ljud via en digital diktafon.

Lagringsform och skyddsåtgärder:

Personuppgifterna lagras i pappersform (samtyckesblankett) och i en extern hårddisk (ljudupptagning) om vi har fysiska möten och i digitalform i en extern hårddisk (samtyckesblankett och ljudupptagning) om de sker via videosamtal. Den externa hårddisken och samtyckesblanketten kommer att bevaras hemma hos studenten Amanda Mållberg i ett skåp med nyckel som endast denna har tillgång till.

Tillgång: Endast jag, Amanda Mållberg kommer ha tillgång till uppgifter som kan kopplas till en fysisk person dessa kommer alltså inte lämnas ut till någon annan. Dock kan yrke och ålder och ämnen som behandlats att användas i uppsatsen för att ge svar på uppsatsens mål men då under pseudonym så att det inte går att identifiera eventuella citat till personen.

Lagringstid och gallring:

För att kunna göra klart uppsatsen om uppsatsen av någon anledning inte skulle bli godkänd eller dylikt. Om uppsatsen blir godkänd och opponerad på i juni i år, 2020, raderas alla uppgifter i samband med detta.

Mottagare av personuppgifter

Alla uppgifter som kommer studenten till del kommer behandlas så att obehöriga inte kan ta del av dem.

Överföring utanför EU: Nej

Vilka är mina rättigheter?

Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att få ta del av samtliga personuppgifter om dig som hanteras (registerutdrag) Du har även rätt att få dina uppgifter rättade vid fel. Du har även rätt att begära radering, begränsning eller invända mot behandling av personuppgifter. Fortsättningsvis har du rätt till dataportabilitet, dvs. rätt att överföra personuppgifter från en personuppgiftsansvarig till en annan "utan att hindras". Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att behöva ange orsak.

Vem ska jag vända till om uppgifter är felaktiga eller jag vill ångra mitt samtycke?

Behöver du få felaktiga uppgifter rättade, komplettera med saknade uppgifter (rättelse) eller ångrar du ditt samtycke (återkallelse) kan du i första hand kontakta ansvarig student och/eller dennes handledare, Du kan även vända dig till Södertörns högskolans dataskyddsombud på dataskydd@sh.se.

Personuppgiftsansvarig: Studentarbetet genomförs vid Södertörns högskola som är juridiskt ansvarig för samtliga personuppgiftsbehandlingar som förekommer på högskolan. Du kan alltid nå Södertörns högskola via e-post registrator@sh.se eller telefon 08 608 40 00.

Kontaktuppgifter till studenterna och handledaren:

Studien kommer att bedrivas inom kursen Genusvetenskap C, självständigt arbete 15hp vid institutionen för kultur och lärande på Södertörns högskola.

Kontaktuppgifter:

Studenten: Amanda Mållberg – 19amma@sun.se

Handledare: Doktorand Anna Bark Persson – anna.bark.persson@sh.se

Dataskyddsbud: Har du funderingar eller klagomål kring hur dina personuppgifter behandlas kan du alltid vända dig till Södertörns högskolas dataskyddsbud på dataskydd@sh.se.

Klagomål: Är du inte nöjd med högskolans hantering av dina personuppgifter har du alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du når dem via e-post: datainspektionen@datainspektionen.se eller telefon 08-657 61 00.

.....

Genom undertecknande bekräftas att jag har tagit del av ovanstående information och är införstådd med hur mina personuppgifter kan komma att behandlas. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att behöva ange något skäl genom att kontakta studenten eller studentens handledare.

Datum och ort:

Underskrift:

Namnförtydligande:
